

ПРОТОКОЛ № 1

засідання проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури»
кафедри української філології

12 вересня 2021 року

Керівник: Валентина ПАПУШИНА

Староста: Віта НЕЙМАН

Присутні: Нейман В., Заєць Н., Пілішек Н., Гладка Д., Щербатюк Д.

Відсутні: немає

Порядок денний:

1. Організаційні питання.
2. Обрання тем наукових досліджень.

1. СЛУХАЛИ: . ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ

ВИСТУПИЛИ: Папушина В.А., яка розповіла про мету і завдання роботи проблемної групи.

Участь у роботі проблемної групи сприятиме розвитку й поглибленню наукових знань та уявлень студентів про основні процеси розвитку зарубіжної літератури, сутність естетичних відкриттів письменників на різних історичних етапах. У дослідженнях з історії літератури народів світу використовуватимуться наукові надбання літературознавства, порівняльного літературознавства, методики викладання зарубіжної літератури, герменевтики, семіотики. Практичні завдання ґрунтуватимуться на матеріалах літературних творів авторів – представників різних шкіл, течій, напрямів, стилів. Додатково планується удосконалити навички студентів здійснювати наукові дослідження на заплановані теми, таким чином передбачене не лише фахове удосконалення, але й розширення світогляду майбутніх вчителів української мови і літератури, формування їх естетичних компетентностей.

Отже, основна *мета* роботи – опрацювання наукових проектів студентів, вивчення історичного розвитку світової літератури від найдавніших часів до сьогодення шляхом актуалізації найвизначніших проблем часу.

Із зазначеної мети випливають такі **завдання**:

удосконалення технології вивчення та аналізу літературних та критичних джерел;

ознайомлення з естетичними відкриттями митців та їх віддзеркаленням на сторінках літературних творів;

інтерпретація дослідниками естетичних поглядів письменників

компаративне потрактування явищ світової і української літератури в руслі певного літературного напрямку;

поліпшення методики наукового дослідження літературних явищ.

Основними **формами** роботи будуть групові й індивідуальні заняття із членами проблемної групи та інших проблемних груп і наукових гуртків, виконання самостійних наукових досліджень і обговорення їх результатів на засіданнях, підготовка випереджувальних завдань, написання наукових статей, рефератів, дипломних робіт, участь у науково-практичних конференціях.

УХВАЛИЛИ: Інформацію Папушиної В.А. взяти до відома.

2. СЛУХАЛИ: ОБРАННЯ ТЕМ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ВИСТУПИЛИ: члени проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури», які ознайомили присутніх із своїми планами роботи.

№ з/п	Прізвище, ініціали	Види роботи	Термін
1.	Нейман В.	1. Наукова стаття «Особливості перекладу назв поезій П.Верлена». 2. Проведення «круглого столу» в групах ФУМ-18-1. СОУ-18-1. 3. Підготовка та виступи з випереджувальними завданнями. 4. Участь в олімпіаді з зарубіжної літератури. 5. Звіт про наукову діяльність групи з теми «Література ХХ ст.».	березень квітень протягом року жовтень травень
2.	Заєць Н.	1. Наукова стаття «Роль метафори в драмі П.Кальдерона «Життя – це сон». 2. Підготовка та виступи з випереджувальними завданнями.	березень протягом року

		3. Звіт про наукову діяльність групи з теми «Література Просвітництва». 4. Участь в олімпіаді з зарубіжної літератури.	травень жовтень
3.	Пілішек Н.	1. Проведення наукового семінару в групі ФУМмз-19-1. 2. Підготовка та виступи з випереджувальними завданнями. 3. Наукова стаття «Формування умінь та навичок науково-дослідницької діяльності як педагогічна проблема». 4. Наукова стаття «Методика вивчення творчості С. Жадана». 5. Участь у студентській науковій конференції ХНУ.	березень протягом року березень травень
4	Гладка Д.	1. Проведення наукового семінару в групі СОУ-19-1. 2. Підготовка та виступи з випереджувальними завданнями. 3. Наукова стаття «Сучасні переспіви поезії трубадурів». 4. Участь в олімпіаді з зарубіжної літератури. 5. Звіт про наукову діяльність групи з теми «Література Середньовіччя».	березень протягом року березень жовтень травень
5.	Щербатюк Д.	1. Проведення наукового семінару в групі СОУ-19-1. 2. Підготовка та виступи з випереджувальними завданнями. 3. Наукова стаття «Роль засобів комічного в творах Ж.Б.Мольєра». 4. Участь в олімпіаді з зарубіжної літератури. 5. Звіт про наукову діяльність групи з теми «Література Просвітництва».	березень протягом року березень жовтень травень

УХВАЛИЛИ: Плани роботи членів проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури» затвердити.

Керівник _____ Валентина ПАПУШИНА

Староста _____ Віта НЕЙМАН

ПРОТОКОЛ № 2

засідання проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури»

кафедри української філології

23 листопада 2021 року

Керівник: Валентина ПАПУШИНА

Староста: Віта НЕЙМАН

Присутні: Присутні: Нейман В., Заєць Н., Пілішек Н., Гладка Д., Щербатюк Д.

Відсутні: немає

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Наукова дискусія як засіб вирішення проблеми впливу на особистість молодого людини (за романом Д. Кіза «Квіти для Елджернона»).
2. Обговорення наукових статей членів проблемної групи.
3. Обговорення дипломної роботи Пілішек Наталії.

1. СЛУХАЛИ: НАУКОВА ДИСКУСІЯ ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ (ЗА РОМАНОМ Д. КІЗА «КВІТИ ДЛЯ ЕЛДЖЕРНОНА»)

ВИСТУПИЛИ: ПАПУШИНА В. А.

Уміння аналізувати та правильно сприймати художній твір є одним із найважливіших надбань майбутнього учителя української мови та літератури. Тому перед викладачами ЗВО, які готують студентів до плідної педагогічної праці, стоїть надважливе завдання – навчити студентів-філологів, аби ті вміли правильно читати та сприймати художній твір, аналізувати посил автора та робити певні висновки з прочитаного, виходячи з реалій сучасності.

Однією з найбільш стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу є застосування сучасних педагогічних технологій у підготовці майбутніх фахівців в цілому та майбутніх учителів української мови та літератури зокрема. Для підвищення ефективності їх навчання необхідним є пошук нових форм і методів, що забезпечують розвиток комунікативних, творчих і професійних компетенцій та стимулюють потребу майбутнього

педагога у самоосвіті. Саме тому особливий інтерес представляють інтерактивні технології, в основу яких закладено співробітництво і продуктивне спілкування, спрямоване на спільне розв'язання проблеми. Однією з таких ефективних форм організації інтерактивного навчання під час підготовки майбутніх учителів української мови та літератури виступає *наукова дискусія*, яка допомагає створенню сприятливого соціально-психологічного клімату в студентській аудиторії, формує навички колективної роботи й уміння майбутніх вчителів української мови та літератури вислухати позиції своїх одногрупників і знайти спільне вирішення поставленої проблеми.

Для того, щоб така дискусія була цікавою для студентів, принесла їм знання та користь і виробила потрібні навички для подальшої роботи, потрібно, у першу чергу, аби вона була правильно організована. Необхідно, щоб дискусія була ефективною і включала, щонайменше, два важливих складники:

- системний характер планування дискусії викладачем на засадах компетентнісного підходу;
- якісна підготовка студентів до теми дискусії, що включає контекстний, культурологічний та аксіологічний підходи до формування навичок науково-дослідницької діяльності.

Важливим фактором формування навичок науково-дослідницької діяльності є виникнення чи окреслення *проблемного наукового питання*, яке зацікавить студентів, та на яке немає однозначної чіткої відповіді в науковій літературі. Проблемним є таке питання, на яке як викладач, так і студенти можуть мати зовсім різні погляди. Саме таке питання може зацікавити майбутніх учителів української мови та літератури і призвести до проведення наукової дискусії. Для того, щоб дискусія відбулася, викладач має підштовхнути студентів до пошуку проблемних питань. Майбутніх учителів української мови та літератури під час вивчення творів сучасних письменників неодмінно зацікавить питання позитивного чи негативного впливу на

особистість молодого людини. Серед тем, які вивчають майбутні учителі української мови та літератури, велика кількість матеріалів для розкриття цієї дискусійної проблеми виникає під час опрацювання творчості американського письменника Д. Кіза та його роману «Квіти для Елджернона».

Як зазначено в загальній теорії виховання, «методика вивчення літератури і засобами художньої літератури, і на матеріалах життєписів письменників, автобіографічних творів і мемуарів виховує гармонійні, цілісні особистості, характер і волю, плекає мораль, формує активну життєву позицію, розвиває професійні нахили». Звичайно, студенти не завжди усвідомлюють значення того чи іншого твору у своєму духовному розвитку, але мистецтво в цілому і література як один з його видів відкриває унікальні можливості для виховання культури почуттів і переживань, що є основою здорової людської поведінки.

Посиленню пізнавального інтересу майбутніх учителів української мови та літератури сприятиме залучення різних наукових поглядів до активного обговорення поставлених питань, спонукання до осмислення різних підходів та аргументації чужої і власної позиції. Покажемо методику проведення наукової дискусії, а саме: окреслимо основні її етапи і розглянемо питання, які можуть виникнути на усіх етапах дискусії, та на які студенти мають знайти відповіді під час обговорення для того, щоб вирішити поставлене проблемне питання «Як Д. Кіз вирішує неприпустимість негативного впливу на формування особистості молодого людини в оповіданні «Квіти для Елджернона»?»

Як було зазначено вище, організація наукової дискусії передбачає три етапи: підготовчий, власне проведення дискусії, підсумковий. Звісно, в ході наукової дискусії важко розмежовувати та контролювати її етапи. Проте не зайвим буде знати їх та розуміти, що, якщо якийсь з етапів ігнорується, то дискусія може перетворитися на образливу емоційну суперечку. Зазначимо, що дуже важливим етапом є підготовка до дискусії. Оскільки дискусія стосується обговорення важливого проблемного питання, то в процесі аналізу

художнього твору варто мати на увазі, що без відповідного наукового рівня опрацювання додаткової літератури та без оволодіння студентами текстом художнього твору дискусія матиме поверховий характер. Тому при вивченні творчості Д. Кіза студенти заздалегідь готуються до дискусії, опрацьовуючи запропоновані викладачем джерела, у яких немає одностайної оцінки роману «Квіти для Елджернона». Викладачеві важливо виділити достатньо часу на підготовку майбутніх учителів української мови та літератури, аби вони могли скласти власні погляди на основі осмислення проблематики твору в цілому та на вирішення запропонованого проблемного питання. Для цього пропонуємо опрацювати такі матеріали:

- Деніел Кіз: рек. список літ. / уклад. Олена Цілованська; ред. Олена Іоаніді; відп. за вип. Ганна Брагарник; ЦБС Поділ. р-ну, б-ка ім. Андрія Головка. Київ, 2019. 34 с.

- Деніел Кіз [Електронний ресурс] // Книжковий Клуб. Клуб Сімейного Дозвілля / bookclub.ua. Режим доступу: https://www.bookclub.ua/ukr/read/Daniel_Keyes/;

- Деніел Кіз: всі книги, біографія автора, рецензії [Електронний ресурс] // yakaboo.ua. Режим доступу : https://www.yakaboo.ua/ua/author/view/Djeniel_Kiz/;

- Деніел Кіз: всі книги і біографія письменника [Електронний ресурс] // bookinstein.com.ua. Режим доступу : [https://bookinstein.com.ua/ua/daniel_keyes](https://bookinstein.com.ua/ua/daniel_keyes;);

- Кіз Деніел: біографія, біографічні статті [Електронний ресурс] // ukrlib.com. ua. Режим доступу : <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/author.php?id=7>.

А також переглянути відомі екранізації твору: «Квіти для Елджернона» (Flowers for Algernon, США-Канада, 2000) – телефільм за однойменним романом; «Квіти для Елджернона» (Dees fleurs pour Algernon, Франція–Швейцарія, 2006) – телефільм за однойменним романом; «Квіти для

Елджернона» (Росія, 2013) – вистава на сцені РАМТ (Москва); «Квіти для Елджернона»» (міні-серіал) (Японія, 2015).

УХВАЛИЛИ: Інформацію Папушиної В. А. взяти до відома.

2. СЛУХАЛИ: ОБГОВОРЕННЯ НАУКОЇ СТАТТІ НЕЙМАН ВІТИ

ВИСТУПИЛИ: Нейман В., яка ознайомила присутніх зі змістом наукової статті «Особливості перекладу назв поезій П.Верлена»..

УХВАЛИЛИ: Наукову статтю Нейман В. рекомендувати до друку у студентському збірнику наукових праць.

3. СЛУХАЛИ: ОБГОВОРЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ПІЛІШЕК НАТАЛІЇ

ВИСТУПИЛИ: Пілішек Н., яка ознайомила присутніх з основними положеннями дипломної роботи.

Тема роботи: «Теоретико-методологічні основи формування навичок науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів української мови та літератури».

Автор – Пілішек Н. М. Науковий керівник – Папушина В. А. Обсяг дипломної роботи – 80 сторінок, із них 75 сторінок основного тексту. Робота містить 1 додаток, 75 джерел посилання.

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність майбутніх учителів української мови та літератури, формування особистості, методологічні підходи, лекція-дискусія, проблемне питання, дискусія, типи дискусії.

Метою дослідження є визначення форм і методів проведення навчальних занять з української і зарубіжної літератури, які б сприяли формуванню та розвитку навичок науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів української мови та літератури.

Досягнення сформульованої мети передбачає вирішення таких завдань:

- зробити ретроспективний аналіз проблеми формування науково-дослідницьких умінь та навичок студентів;
- вивчити та проаналізувати методологічні підходи до формування навичок науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів української мови та літератури;
- визначити сутність поняття «науково-дослідницька діяльність майбутніх учителів української мови та літератури»;
- виокремити основні найбільш продуктивні методи, які сприятимуть формуванню навичок науково-дослідницької діяльності студентів-філологів у процесі вивчення художніх творів;
- розробити методiku проведення навчальних занять з української і зарубіжної літератури у ЗВО з використанням методу навчальної дискусії.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – процес формування та розвиток навичок науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів української мови і літератури під час вивчення творів української і зарубіжної літератури.

Результати дослідження засвідчили, що формування науково-дослідницьких умінь майбутніх учителів української мови і літератури» полягає у здатності студентів-філологів творчо мислити, доводити, обґрунтовувати; знаходити, відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних, у тому числі й електронних джерел.

Методологічні підходи, які покликані сприяти формуванню науково-дослідницьких умінь майбутніх учителів української мови і літератури: системний, особистісно-діяльнісний, синергетичний, компетентнісний, контекстний, культурологічний, аксіологічний.

Пожвавлює навчальний процес, активізує пізнавальну діяльність студентів лекція-дискусія, яка передбачає вирішення проблемних питань у ході наукової дискусії.

УХВАЛИЛИ: Схвалити основні положення дипломної роботи Пілішек Н.

Керівник _____ Валентина ПАПУШИНА

Староста _____ Віта НЕЙМАН

ПРОТОКОЛ № 3

засідання проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури»

кафедри української філології

21 лютого 2021 року

Керівник: Валентина ПАПУШИНА

Староста: Віта НЕЙМАН

Присутні: Присутні: Нейман В., Заєць Н., Пілішек Н., Гладка Д., Щербатюк Д.

Відсутні: немає

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Методика написання наукового апарату дослідження.
2. Особливості вивчення драматичних творів у ЗВО.
3. Обговорення наукових статей членів проблемної групи.

1. СЛУХАЛИ: МЕТОДИКА НАПИСАННЯ НАУКОВОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ

ВИСТУПИЛИ: ПАПУШИНА В.А., яка розповіла про особливості написання вступу до дипломної роботи і його наукове опрацювання, дотримання стандартів академічної доброчесності.

УХВАЛИЛИ: Інформацію Папушиної В.А. взяти до відома.

2. СЛУХАЛИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ У ЗВО.

ВИСТУПИЛИ: ПАПУШИНА В.А.

Драматичні твори мають свою специфіку, тому важливими залишаються питання вивчення драматичних творів у ЗВО, використання понятійного інструментарію при вивченні драматичних творів, засвоєння алгоритмів розумових дій під час формування понять, теоретичного обґрунтування особливостей використання методичних прийомів на різних етапах

формування літературознавчих понять при вивченні драматичних творів тощо.

Серед методистів немає єдиної думки про спосіб, систему, обсяг і послідовність вивчення питань теорії літератури і формування літературознавчих понять зокрема. Переважна більшість дослідників (О. Балибердін, О. Бандура, Г. Беленький, О. Ісаєва, Л. Мірошніченко, Є. Пасічник, М. Снежневська та ін.) вважає, щоб формування літературознавчих понять відбувалось успішно, потрібно дотримуватись поетапної роботи, застосовувати теоретичні поняття при виконанні практичних вправ і завдань, враховувати відомі теоретичні знання, отримані під час вивчення шкільного курсу української і зарубіжної літератури, на заняттях з вивчення дисциплін «Вступ до літературознавства» та «Теорія літератури».

Методисти поділяють теоретико-літературні поняття драматургії на кілька груп:

- 1) зображально-виражальні засоби мови драматичного твору;
- 2) тема, ідея, композиція та її складові елементи, прийоми характеристики персонажа;
- 3) драматургічні роди і жанри.

Відповідно до навчальних планів підготовки майбутніх учителів української мови і літератури, курс «Вступ до літературознавства» викладається в першому семестрі. У процесі опрацювання цієї дисципліни студенти мають ґрунтовно засвоїти першооснови та засади літературознавства як філологічної науки, що синтезує досвід історії літератури, теорії літератури і літературної критики, а також сприяє систематизації відомостей з літературознавства, засвоєних у середній школі, формуванню в майбутніх учителів-словесників відповідних уявлень про специфіку художньої літератури як різновиду мистецтва слова, закріпленню нових знань з теорії літератури, виробленню навичок наукового аналізу художніх творів, осягненню основ закономірностей літературного процесу.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Вступ до літературознавства» є специфіка художньої літератури як словесного виду мистецтва та її місце в культурній парадигмі сучасної людини; особливості змісту і форми літературного твору в складній комунікативній системі: «автор-текст-читач»; основні закономірності розвитку художньої літератури в національних, регіональних та світових вимірах. Окрім того, студенти мають уміти добирати ілюстративний матеріал до кожного терміна; поцінювати художній текст як окреме естетичне ціле й з огляду на його місце в літературному процесі; визначати родову приналежність твору, його жанрову форму, коментувати засоби зображення світу й людини в ньому; здійснювати спостереження над способами і прийомами типізації та індивідуалізації характерів, майстерністю композиції та сюжету, мовою художніх творів і особливостями віршування. На розгляд студентів виносяться такі теми: «Літературознавство як наука», «Література як форма суспільної свідомості», «Зміст і форма літературного твору», «Літературні роди і жанри», «Художній образ у літературному тексті», «Основи віршування», «Мова літературного твору», «Літературний процес».

Узагальнити та систематизувати знання щодо літературних понять дає змогу курс «Теорія літератури», який вивчається на старших курсах філологічних факультетів. Його метою є повторення й поглиблення знань з історії та теорії літератури, розвиток уявлення про сучасний стан розвитку літературознавства та проблемні аспекти вітчизняної та зарубіжної науки, формування навичок літературознавчого аналізу на основі сформованих літературознавчих понять. Предметом вивчення зазначеної дисципліни є розвиток літературознавчої думки від давнини й до сьогодні на основі науково-критичних і літературно-методичних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. На відміну від «Вступу до літературознавства», предмет «Теорія літератури» викладається поглиблено у зв'язку з розвитком світового літературознавства; розглядається динаміка формування і визначення наукових категорій і положень про літературу; ґрунтовно осмислюються

основні етапи розвитку літературознавчої науки; досліджуються літературні напрями, школи, роди, види, жанри; визначається функція літератури в суспільному житті як одного із видів мистецтва слова, яке впливає на формування духовності людської особистості, її переконання і свідомість. Завданням курсу «Теорія літератури» є висвітлення основних етапів та напрямів розвитку теоретико-літературної думки від античності до XXI ст.; ознайомлення із проблемним полем, термінологічно-категоріальним апаратом, концепціями сучасного літературознавства; поглиблення та узагальнення знань, пов'язаних із природою художньої літератури як мистецтва слова, художнього твору, методами та принципами його аналізу; розкриття основних закономірностей розвитку літературного процесу; удосконалення навичок наукового аналізу художнього твору з урахуванням новітніх методологій літературознавства.

Отже, на основі набутих у школі знань літературознавчих понять, поглиблення їх при вивченні курсів «Вступ до літературознавства» та «Теорія літератури» у ЗВО знань студенти мають змогу теоретично осмислити найактуальніші проблеми сучасної літературної дійсності й особливості розвитку української та зарубіжної літератури у взаємозв'язках з традиціями, новаторством і художньою майстерністю.

3. СЛУХАЛИ: ОБГОВОРЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ ЧЛЕНІВ ПРОБЛЕМНОЇ ГРУПИ.

ВИСТУПИЛИ: ЗАЄЦЬ НАТАЛІЯ, яка ознайомила присутніх зі змістом наукової статті Роль метафори в драмі П.Кальдерона «Життя – це сон»

ГЛАДКА ДАРИНА, який ознайомив присутніх зі змістом наукової статті «Сучасні переспіви поезії трубадурів».

ЩЕРБАТЮК ДІАНА, яка ознайомила присутніх зі змістом наукової статті «Роль засобів комічного в творах Ж.Б.Мольєра».

УХВАЛИЛИ: Наукові статті Заєць Н., Гладкої Д., Щербатюк Д. рекомендувати до друку у збірниках наукових праць «Поділля. Філологічні студії» та «Славістичний вісник: лінгвістика, літературознавство, дидактика».

Керівник _____ Валентина ПАПУШИНА

Староста _____ Віта НЕЙМАН

ПРОТОКОЛ № 4

засідання проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури»

кафедри української філології

19 березня 2021 року

Керівник: Валентина ПАПУШИНА

Староста: Віта НЕЙМАН

Присутні: Присутні: Нейман В., Заєць Н., Пілішек Н., Гладка Д., Щербатюк Д.

Відсутні: немає

ПОРЯДОК ДЕННИЙ

1. Місце поеми Дж. Байрона «Мазепа» в світовому літературному процесі та методика її вивчення.
2. Обговорення випереджувальних завдань членів проблемної групи.

СЛУХАЛИ: МІСЦЕ ПОЕМИ ДЖ. БАЙРОНА «МАЗЕПА» В СВІТОВОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ ТА МЕТОДИКА ЇЇ ВИВЧЕННЯ.

ВИСТУПИЛИ: ПАПУШИНА В.А.

Важливим завданням вищої освіти на сучасному етапі є забезпечення формування світогляду, світоставлення, світоглядних позицій студентів із позицій гуманізму. Гуманізм (лат. *humanitas* – «людяність») – це філософська та етична позиція, яка надає особливого значення цінності людини. Гуманізм у вузькому розумінні – це світогляд, що визнає гідність кожної людини вищою цінністю всього людства. Гуманізм у широкому контексті – це феномен

культури, що стимулює загальний прогрес світової цивілізації. Синтез двох уявлень спричиняє розуміння гуманізму як відкритої системи, що динамічно розвивається: поглядів, уявлень, моральних принципів. При цьому одне положення в цій системі залишається незмінним – визнання людської гідності вищою цінністю світу. У широкому розумінні під гуманізмом дослідники розуміють прагнення до людяності. Формуванню гуманістичного світогляду, високої моралі, патріотизму майбутніх учителів української мови і літератури сприятиме робота над поемою Дж. Байрона «Мазепа», що є втіленням української теми в романтизмі.

Життя видатної особистості – це поворотний момент у культурі народу, його історії, розвитку наукового знання. Її життєвий простір визначається часовими межами, мірою набуття історичного досвіду людства та значимості для суспільства, тісно сплітається з долею конкретного суспільства, народу, держави. Проблему життєвого шляху людини («життєвий цикл», «онтогенез», «час життя», «віковий розвиток») вивчали науковці О. Бондаренко, М. Боришевський, Л. Бурлачук, Є. Головаха, О. Донченко, В. Казмиренко, О. Киричук, Г. Костюк, В. Москаленко, В. Роменець, Л. Сохань, С. Яковенко, Т. Яценко та ін. Дослідники зазначають, що загальнолюдські цінності перебувають на вершині піраміди цінностей, мають значення на рівні буття людини, народу або людства. Найбільш природні для людини – це цінності буття та переживання: життя, безпека, мир, природа, здоров'я, життєві потреби (вода, їжа, повітря, сон, дім, робота, батьківство, спілкування тощо), сенс життя, гуманістичні цінності (дружба, любов, гуманізм, свобода, повага до особистості, честь, гідність, совість, добро, щастя, милосердя тощо); цінності ставлення (осмисленого сенсу власних життєвих обмежень або страждань) – до себе (вимогливість, самокритичність, впевненість тощо), до інших (повага, милосердя, доброта, співчуття, доброзичливість, готовність прийти на допомогу, терпимість, альтруїзм тощо), до країни (патріотизм, громадянськість, самопожертва), до світу і природи (захоплення, толерантність, терпимість, милування, захист).

Щоб отримати найвищий результат у професійній підготовці майбутніх учителів української мови і літератури, необхідно, щоб цінності життя та освіти стали невід'ємною частиною їх навчання і світогляду. «Красномовні приклади» письменницьких біографій, біографій історичних осіб, зображених у літературних творах під час лекційних та практичних занять працюють на здобуття базових знань і розвиток особистісного потенціалу майбутніх фахівців, їх ціннісних орієнтирів, духовних потреб, почуттів та сприятимуть їхній життєвій та професійній самореалізації, мотивації на самопізнання, переоцінку цінностей.

Постать Івана Мазепи – одна з найзагадковіших в українській історії. Дискусія, полеміка щодо оцінки його дій, учинків і досі триває у науковій, популярній літературі. Причиною тому – великий масштаб цієї особистості, яку важко збагнути, вмістити у певні рамки зрозумілості, осягнення. Гетьмана любили і ненавиділи, поважали й побоювались, цінували й остерігались, прославляли й оббріхували як в часи його гетьманства, так і пізніше, у наступні десятиліття та століття. Іванові Мазепі не вдалося здійснити потаємну мрію свого життя – створення незалежної української держави. Але те, що він як патріот *«для общего добра матки моей Отчизны бідной Украины»* наважився не закрити, а поставити це питання з відповідною гостротою для наступних поколінь, є найголовнішим його скарбом-заповітом нащадкам.

Під час лекції викладач має переконати студентів у тому, що життя – це діяльність, творчість, любов, потреба особистісно значимої справи й праці. У складних обставинах життя людина звертається до цінностей ставлення □ займає осмислену позицію, що надає їй стражданню життєвого сенсу. Сенс життя особистості – це стрижень її внутрішнього світу, який безпосередньо пов'язаний зі світоглядом, свідомою цілеспрямованістю людини, її мотивацією, стратегією життя, способом діяльності. В основі смислу життя лежать цілі, цінності та ціннісні орієнтири особистості. Стає зрозумілим, що сенс життя – це його головна мета-цінність, а ціннісне ставлення до себе й

світу зумовлюється особистісним свідомим смислом. Особистість Мазепи Івана Степановича – гетьмана України (1687-1709 рр.), видатного державно-політичного й культурного діяча кінця XVII – поч. XVIII ст. – вагоме підтвердження цих думок, що має розгорнутися в лекції.

У пошуках ефективної методики навчання, яка, із одного боку, враховувала б специфічні закони літератури як виду мистецтва, а з іншого – дала б змогу прилучати студентів до активної творчої діяльності, варто частіше звертатись до *рольової гри*, яка є засобом загального розвитку особистості, формування її читацької активності. Співавторами лекції стають студенти, які презентують *випереджувальні завдання*. Наведемо приклади повідомлень:

Біограф. Народився Іван Мазепа 20 березня 1639 р. у с. Мазепинці (нині Білоцерківський район Київської області). Належав до родини відомої правобережної української шляхти. Початкову освіту отримав у школі Київського братства, згодом закінчив Києво-Могилянський колегіум та Єзуїтську колегію у Варшаві. Протягом трьох років навчався у Німеччині, Італії, Франції та Голландії, де здобув блискучу європейську освіту, досвід європейського політичного та культурного життя. Знав кілька іноземних мов. Формування національно-політичних переконань І. Мазепи відбувалося під час служби при гетьманах П. Дорошенкові та І. Самойловичеві, які мали програми відродження самостійної й соборної української держави. І. Мазепа був першим українським гетьманом, який незмінно тримав гетьманську булаву протягом майже 22 років. Цей період характеризувався економічним розвитком України-Гетьманщини, стабілізацією соціальної ситуації, піднесенням церковно-релігійного життя та культури. На початку XVIII ст., в умовах Північної війни (1700-1721), гетьман І. Мазепа в союзі з польським королем Станіславом Лещинським та шведським королем Карлом XII здійснив спробу реалізувати свій військово-політичний проект, метою якого був вихід з-під протекторату Московської держави й утворення на українських землях незалежної держави. Помер у ніч з 21 на 22 вересня 1709 р. у

селі Варниця поблизу містечка Бендери. Похований у монастирі Св. Георгія (Юрія) м. Галац (Румунія).

Після виступу студента викладач робить підсумок, акцентуючи увагу на вагомому внеску, зробленому І. Мазепою для розбудови української козацько-гетьманської держави та її культури. Цьому питанню присвячені наступні випереджувальні завдання.

Соціолог. Завдяки дипломатичному хисту І. Мазепа зумів налагодити стосунки як з царівною Софією та фактичним керівником московського уряду князем В. Голіциним, так і з їх наступником – царем Петром І, що врятувало Україну від можливих руйнацій після державного перевороту у Московській державі 1689 р. Незважаючи на заборону міжнародних дипломатичних зносин, зафіксовану у «Коломацьких статтях» – угоді між Україною та Московською державою, підписаною під час обрання Мазепа гетьманом, він мав численні зв'язки з монархічними дворами Європи, зокрема, Веттінів у Польщі, Гіреїв в Криму та ін. З метою оборони південних кордонів побудував фортеці на півдні України, зокрема, Новобогородицьку та Ново-Сергіївську на річці Самара. Прагнучи знайти опору серед козацької старшини Лівобережної України, Мазепа дбав про забезпечення її представників маєтностями, про що свідчать гетьманські універсали Василю Борковському, Прокопу Левенцю, Михайлу Миклашевському, Івану Скоропадському та ін. У той же час І. Мазепа захищав інтереси простих козаків та посполитих, що було зафіксовано універсалами від 1691, 1692, 1693, 1701 років та інших, в яких регулювалися питання оподаткування та відробіток («панщина»). Вихований у принципах меркантилізму, Мазепа в різні способи сприяв розвитку економіки держави, насамперед промислового виробництва та торгівлі.

Культуролог. Усвідомлюючи значення освіти для розбудови держави, Мазепа постійно опікувався навчальними закладами. Зокрема, його коштом будувалися корпуси Києво-Могилянської академії та Чернігівського колегіуму, які пізніше також були збагачені сучасними на той час бібліотеками й рідкісними рукописами. Для розвитку культури того часу велике значення

мали заходи гетьмана щодо видання творів української літератури, зокрема творів Афанасія Заруднього, Дмитра Туптала, Григорія Двоєслова та багатьох інших. Опосередковано діяльність Мазепи відбилася і на розвитку архітектури та образотворчого мистецтва, що дало підставу вченим-мистецтвознавцям говорити про виникнення в Україні наприкінці XVII – на початку XVIII ст. унікального стилю – «мазепинського бароко». Крім того, цілеспрямована політика І. Мазепи призвела до загального відродження, яке позначилося не лише на розвиткові всіх галузей мистецтва, але й у сфері філософії, теології, суспільних та природничих наук.

Історик. Коштом І. Мазепи було збудовано, реставровано та оздоблено велику кількість церковних споруд. Найвідомішими з них були будівлі в таких монастирях, як Києво-Печерська Лавра, Пустинно-Миколаївський, Братський Богоявленський, Кирилівський, Золотоверхо-Михайлівський, Чернігівський Троїцько-Іллінський, Лубенський Мгарський, Густинський, Батуринський Крупницький, Глухівський, Петропавлівський, Домницький, Мошинський, Бахмацький, Каменський, Любецький; кафедральні собори у Києві – Святої Софії, Переяславі та Чернігові, церкви в Батурині, в Дігтярівці та інші. Крім будівництва нових, або перебудови старовинних храмів княжої доби, гетьман робив церквам коштовні подарунки. Серед них ікони, хрести, чаші, митри, ризи, дзвони, срібні домовини для святих мощей, богослужбові книги, виготовлені з коштовних матеріалів, оправлені та оздоблені золотом, сріблом, коштовним камінням, парчею, оксамитом та шовком. Гетьман І. Мазепа також опікувався станом православної церкви за межами України. Серед подарунків, зроблених Мазепою іноземним православним патріархатам, найбільш відомим є срібна плащаниця, що зберігається у вівтарі грецького православного собору Воскресіння при Гробі Господньому в Єрусалимі і використовується лише в особливо урочистих випадках. Іншим відомим дарунком було Євангеліє 1708 р., переписане та оздоблене гравюрами коштом для богослужбового вжитку православних сирійців міста Алеппо. Крім цих подарунків, гетьман виділяв певні кошти на милостині та допомогу

православним християнам за кордоном. У цілому, за підрахунками козацької старшини, зробленими одразу після смерті І. Мазепи, за 20 років свого гетьманування гетьман на меценатські цілі витратив щонайменше 1.110.900 дукатів, 9.243.000 злотих та 186.000 імперіалів.

Українознавець. Гетьман І. Мазепа є найбільш відомим в Європі та Америці представником України. Йому присвячено 186 гравюр, 42 картини, 22 музичних твори, 17 літературних творів, шість скульптур. Серед найбільш відомих творів – гравюри І. Мигури, І. Щирського, Д. Галяховського, Л. Тарасевича, М. Бернінгротга; портрети невідомих художників XVII – початку XVIII ст., що зберігаються в музеях України; полотна історико-легендарного змісту відомих художників А. Деверія, Ю. Коссака, Л. Булянже, Г. Верне, Т. Жеріко, Е. Делакруа, Є. Харпентера, М. Геримського; поетичні та прозові твори Дж. Байрона, В. Гюго, Ю. Словацького, О. Пушкіна, Ф. Булгаріна, Г. Асакі; музичні інструментальні та оперні твори П. Сокальського, К. Педротті, Ш. Пурні, Дж.В. Гінтона, Ф. Педреля, П. Чайковського, М. Гранваля, Ф. Ліста, Ж. Матіаса, О. Титова, С. Рахманінова.

Висновок викладача має окреслити основні риси гуманістичного світогляду особистості: національна самоідентифікація кожної людини, що розкривається через рівень її духовної єдності з власним народом, рідною землею, мовою та культурою, історичною долею, гордість за свою націю, гуманізм, що виявляється через готовність до самопожертви, світоглядну та діяльнісну позицію, участь у історичних та соціокультурних подіях свого народу, шанобливе відображення та оцінку у творах історії, любов до національних традицій та етнокультурних цінностей: їхнє знання, збирання та збереження, самоусвідомлення себе, відчуття обов'язку увічнити історію і культуру свого народу. Студентам доцільно також наголосити, що нація – це кровно-духовна спільнота «мертвих, живих і ненароджених» (Т. Шевченко), яка чітко спрямовує увагу до виявлення та врахування сформованих віками

ціннісних орієнтирів певного народу, що має практичне значення під час вивчення його життєпису.

УХВАЛИЛИ: Інформацію Папушиної В. А. взяти до відома.

2. СЛУХАЛИ: ОБГОВОРЕННЯ ВИПЕРЕДЖУВАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ЧЛЕНІВ ПРОБЛЕМНОЇ ГРУПИ.

ВИСТУПИЛИ:

ПАПУШИНА В.А. яка ознайомила присутніх з основними рекомендаціями до виконання випереджувальних завдань.

Суть випереджувального навчання полягає в тому, що студент вперше знайомиться з новим матеріалом під час його самостійного опрацювання. Це може відбуватися під час самостійної діяльності, а також під час організації навчально-пізнавальної діяльності на заняттях.

У процесі застосування випереджувальних завдань доцільно дотримуватись таких етапів:

1. Ознайомлення із завданням (орієнтування в поданій інформації, опора на наявні знання, уявлення, практичний досвід).
2. Розуміння того, що треба зробити, обміркування поставленої мети.
3. Визначення способу виконання завдання: створення орієнтовної основи діяльності через складання плану дій з визначенням їх послідовності, уявленням результату.
4. Власне виконання завдання через низку послідовних, результативних дій.

НЕЙМАН В., яка ознайомила присутніх з основними положеннями випереджувального завдання «Поезія французького символізму».

ЗАЄЦЬ Н., яка ознайомила присутніх з основними положеннями випереджувального завдання «Життя – це сон» П.Кальдерона як вершина літературного бароко.

ПЛІШЕК Н., яка ознайомила присутніх з основними положеннями випереджувального завдання «Історія одного кохання Еріка Сігела».

ГЛАДКА Д., яка ознайомила присутніх з основними положеннями випереджувального завдання «Феномен поезії трубадурів».

Щербатюк Д., яка ознайомила присутніх з основними положеннями випереджувального завдання «Просвітницькі погляди Вольтера».

УХВАЛИЛИ: Схвалити основні положення випереджувальних завдань
Нейман В., Заєць Н., Пілішек Н., Гладкої Д., Щербатюк Д.

Керівник _____ Валентина ПАПУШИНА

Староста _____ Віта НЕЙМАН

ЗВІТ

про роботу студентської проблемної групи «Актуальні питання зарубіжної літератури» у 2020–2021 навчальному році

Протягом 2023–2024 н. р. проведено десять засідань проблемної групи, у яких брали участь п'ять студентів, які навчалися у групах ФУМ-18 (1), СОУ-19 (2), ФУМ-19 (1), ФУМмз-19 (1),

Підготовлено 4 наукових статей, які надруковані у збірниках наукових праць «Поділля. Філологічні студії» (2), «Славістичний вісник: лінгвістика, літературознавство, дидактика» (2).

Студентки взяли участь у 5 науково-практичних конференціях, зокрема міжнародних – 3, всеукраїнських – 1, регіональних – 1.

Науковий керівник _____ (Валентина ПАПУШИНА)

Завідувача кафедри _____ (Михайло ТОРЧИНСЬКИЙ)